

Afrahat

MOWA X – O PASTERZACH

(Demonstratio X: De pastoribus, PSyr 1, 444-465)

WSTĘP

W wydaniu krytycznym *Demonstratio X* nosi nazwę *De pastoribus* (ܐܦܪܗܬܐ ܕܦܫܬܘܪܝܢܐ). Wykład¹ rozpoczyna się zgodnie z porządkiem akrostychicznym przyjętym przez Afrahata² od dziesiątej w kolejności alfabetu syryjskiego litery *jūd*: „Stoją (ܦܫܬܘܪܝܢܐ) pasterze (ܐܦܪܗܬܐ) na czele stada”. Wcześniej omówione zostały zagadnienia wiary, miłości, postu, modlitwy, wojen, „synów przymierza”, pokutujących, ożywienia umarłych i pokory. Redakcja tekstu przypada na lata 336-337.

Istota przesłania wszystkich dwudziestu trzech *Mów* zawiera się w wykładzie (ܐܦܪܗܬܐ) poświęconym ideałom i jakości życia ascetycznego i moralnego „synów przymierza” (ܦܫܬܘܪܝܢܐ), a w przypadku *Mowy X* – obowiązkom duszpasterskim pasterzy Kościoła³, których postawa poddana została próbie w czasie prześladowań perskich chrześcijan⁴. Perski Mędrzec pomija wnikliwe analizy kwestii trynitarnych czy chrystopologicznych, obcych judeochrześcijańskiej teologii połowy IV wieku. Podobnie jak w pozostałych *Demonstrationes* (ܐܦܪܗܬܐ) Afrahat stara się odpowiedzieć na pytania zadane przez anonimowego przedstawiciela „synów przymierza”⁵. „Syno-

¹ Por. W. Witakowski (rec.), A. Uciecha, *Ascetyczna nauka w „Mowach” Afrahata* [= *Ascetic teaching in Aphrahat's “Expositions”*], *Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach* 3, Katowice: Księgarnia Św. Jacka 2002, 192 pp. – „Hugoye. Journal of Syriac Studies” 11 (2008) fasc. 2, 253: „Aphrahat (ca. 270 - ca. 345), called *The Persian Sage*, is one of the earliest Syriac Church Fathers, which is perhaps the reason for his never-ceasing popularity among the Syriac scholars. His work «Expositions», or «Demonstrations» (syr. ܐܦܪܗܬܐ), contains 23 homilies or treatises, of which the first 22 begin with the letters of the Syriac alphabet in order. Uciecha renders the title in Polish with the word «Mowy» – *speeches*, which seems too general. «Homilie» or «wykłady» might have been a better choice”.

² Na temat osoby i dzieła Afrahata zob. A. Uciecha, *Afrahat, Mędrzec perski – stan badań*, *SSHT* 33 (2000) 25-40.

³ Zwięzły opis zawartości treściowej *De pastoribus*, por. J. Parisot, *Praefatio (Aphraatis opera)*, w: *Aphraatis Sapientis Persae Demonstrationes*, PSyr 1, Paris 1894, XXV.

⁴ Por. W. Teister – A. Uciecha, *Postawa chrześcijan Kościoła Perskiego w czasie prześladowań Szapura II*, *VoxP* 32 (2012) t. 57, 451-462; A. Uciecha, *Postawa duchowieństwa Kościoła Perskiego w czasie prześladowań Szapura II*, w: *Vobis Episcopus vobiscum christianus*, red. W. Myszor – A. Malina, Katowice 2004, 278-287.

⁵ W *Liście Proszącego (Epistula interrogatoris 2)*, ed. J. Parisot, w: *Aphraatis Sapientis*

wie przymierza” tworzyli społeczność wiernych, którą należałoby umieścić między stanem duchownych i świeckich⁶. Bogactwo ideałów ascetycznych tej przedmonastycznej społeczności radykalnych chrześcijan perskich ukrywa się w terminie „samotni” (ܡܨܘܒܝܢܐ). Nazwa „samotny” pełni funkcję hasła technicznego i zawiera w sobie tak istotne dla zrozumienia ascezy wczesnochrześcijańskiej określenia, jak „święty” (ܩܕܝܫܐ) i „dziewica” (ܥܘܠܡܝܢܐ)⁷.

„Uczeń świętych Pism (ܩܕܝܫܐ ܕܩܕܝܫܐ ܕܩܕܝܫܐ)”, jak siebie nazywa Afrahat, konsekwentnie stosuje skrypturystyczną metodę argumentacji; podaje i wyjaśnia biblijne postaci gorliwych pasterzy: Jakuba, Józefa, Mojżesza, Jozuego, Dawida, Amosa, Elizeusza. Ich pasterzowanie stanowi przykład do naśladowania. Według Perskiego Ascety istotą pasterskiej troski jest gotowość oddania swojego życia w obronie owiec⁸. Trudnej sztuki pasterzowania sprawiedliwi mężowie uczyli się troszcząc się najpierw o owce, by potem móc prowadzić ludzi¹⁰. Co więcej, podejmując nową funkcję, musieli oni całkowicie zrezygnować z dotychczasowego zajęcia. Afrahat z naciskiem podkreśla wyłączność pasterskiej służby¹¹, co jest całkowicie zrozumiałe ze względu na audytorium „synów przymierza”, do którego się zwraca. Postulat niepodzielności w życiu gorliwych pasterzy ma swoje chrystologiczne źródło: otóż jedynym i prawdziwym Pasterzem, który oddał swoje życie za owce (por. J 10, 11), jest Chrystus. To On, dobry, gorliwy, wielki, miły Pasterz, Księżę pasterzy, Naczelnik całej owczarni, daje pokarm życia (ܩܕܝܫܐ ܕܩܕܝܫܐ), czyli życie¹².

Persae Demonstrationes, PSyr 1, 4, 7-19), który stanowi wprowadzenie do tematyki całości dzieła Afrahata, anonimowy interlokutor zwraca się do Mędrca jak świadomy swojej niewiedzy uczeń do nauczyciela z prośbą o wyjaśnienie podstaw wiary i praw jej rozwoju, przedstawia wyznawane przez siebie *credo* i z niepokojem czeka na odpowiedź. Uwzględniając kontekst historyczny powstania *Demonstrationes*, można przypuszczać, że powodem owego niepokoju mogły być problemy wewnętrzne i zewnętrzne Kościoła w imperium Sasanidów w IV w., spowodowane prześladowaniem chrześcijan za panowania Szapura II, por. A. Uciecha, *Wiara w pismach Afrahata*, VoxP 34 (2014) t. 61, 481.

⁶ Na temat organizacji, antropologiczno-teologicznych aspektów duchowości i jej aplikacji w pracy duszpasterskiej „synów przymierza”, por. A. Uciecha, *Ascetyczna nauka w „Mowach” Afrahata*. Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 3, Katowice 2002; tenże, *Rola i miejsce „synów przymierza” w Kościele perskim IV w. (na przykładzie „Mów” Afrahata)*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 161-175; M.J. Pierre, *Introduction (L'organisation de l'Église dans les Exposés)*, w: Aphraate le Sage Persan, *Les Exposés*, t. 1: *Exposés I-X*, SCh 349, Paris 1988, 101; G. Nedungatt, *The Convenanters of the Early Syriac Speaking Church*, OCP 39 (1973) 423; J. Labourt, *Le christianisme dans l'Empire Perse sous la dynastie Sassanide (224-632)*, Bibliothèque de l'enseignement de l'histoire ecclésiastique 11, Paris 1904, 30, nota 1, cyt. za Nedungatt, *The Convenanters*, s. 422; A. Lambert, *Apotactites et monazontes. Apotactites et Apotaxamènes*, DACL I/2 2607-2615.

⁷ Por. A. Uciecha, *Afrahat, O synach przymierza (Demonstratio sexta. De monachis)*. PSyr 1, 240-312), tłum. z języka syryjskiego i komentarz, SSHT 44 (2011) fasc.1, 177-197.

⁸ Aphraates, *Demonstratio* 22, 26, PSyr 1, 1049, 3-4.

⁹ Por. tamże 10, 2, PSyr 1, 448, 24-26.

¹⁰ Por. tamże 10, 5, PSyr 1, 453, 20 - 456, 22.

¹¹ Por. tamże 10, 4-5, PSyr 1, 452, 17 - 456, 22.

¹² Tamże 10, 1, PSyr 1, 444, 2.

Na analizach chrystologicznych, stanowiących fundamentalne uzasadnienie rygorów pasterskiej służby, oraz na surowych napomnieniach, skierowanych do „pasterzy nierozumnych i głupich, chciwych amatorów dóbr”¹³, Afrahat kończy swój zasadniczy wykład i podejmuje próbę podsumowania dotychczasowych rozważań, przeprowadzonych w dziesięciu *Demonstrationes*: najpierw przypomina powód ich napisania¹⁴, którym była prośba anonimowego autora zawarta w *Epistula interrogatoris*. Następnie szkicuje interesujące zagadnienie niezmiernego bogactwa Bożej mądrości i ludzkich możliwości poznania jej tajemnic.

„Człowiek bowiem, który zbliża się do bojaźni Bożej (ܟܘܠܟܘܢܐ ܕܥܘܠܡܐ), podobny jest do męża, który łaknie i przybywa do źródła, i pije i jest najedzony, a źródło nic nie traci. Ziemia, która potrzebuje wody, stale czerpie ze źródła, lecz wód nie ubywa. Ziemia, choć już jest nawodniona, znowu potrzebuje pić, a źródło nie staje się mniejsze przez upływ. Tak się ma sprawa z poznaniem Boga: choćby wszyscy ludzie z niego czerpali, żadnej straty mieć nie będzie, bo synowie ciała nie mogą go wyczerpać. Ten, kto z niego bierze, nie może go wyczerpać, a gdy z niego daje, niczego nie traci. Gdy bierzesz żar z ognia, aby zapalić lampę, możesz nim zapalić wiele lamp, a ogień nic nie traci, gdy bierzesz z niego, i lampa nic nie straci, gdy od niej zapalisz inne. Jeden człowiek nie może zabrać całego królewskiego skarbu. Podobnie, gdy spragniony pije ze źródła, wód z niego nie ubywa. Nawet gdy ktoś stanie na wysokiej górze, jego wzrok nie sięgnie jednocześnie blisko i daleko. I nawet gdy stanie, aby zliczyć gwiazdy na niebie, nie będzie mógł dotrzeć do końca zastępów niebieskich. I nawet gdy zbliży się całkiem do bojaźni Bożej, nie będzie w stanie jej przyjąć. I nawet gdy bardzo dużo z niej przyjmie, nie można zauważyć żadnej straty”¹⁵.

Argumentacja biblijna, bez której nie można wyobrazić sobie wykładów Afrahata, znajduje dopełnienie w obrazach zaczerpniętych ze świata przyrody (źródło wody, ogień, galaktyki niebieskie). Końcowe postulaty Perskiego Mędrca koncentrują się na apoteozie prawdziwej Mądrości, którą jest Chrystus. Warto podkreślić fakt, że ani w epilogu, ani w żadnym innym miejscu *De pastoribus* autor nie sygnalizuje woli kontynuowania swojego dzieła; możliwe, że w tym czasie Afrahat nie przewidywał napisania drugiej części *Demonstrationes*¹⁶.

¹³ Tamże 10, 6, PSyr 1, 456, 23-25.

¹⁴ Por. tamże 10, 7, PSyr 1, 457, 21-26.

¹⁵ Por. tamże 10, 8, PSyr 1, 460, 19 - 461, 19.

¹⁶ Por. Uciecha, *Ascetyczna nauka w „Mowach” Afrahata*, s. 11: „W drugiej części, zredagowanej w latach 343-344, [Afrahat] omówił kwestię polemiki z judaizmem, mówiąc o obrzezaniu, o święcie paschy, o szabacie. Część ta zawiera również List Synodalny Kościoła perskiego, następnie porusza temat przepisów pokarmowych, powołania ludów, Mesjasza syna Bożego, dziewictwa i świętości, definitywnego odrzucenia Żydów, opieki nad biednymi, prześladowań, śmierci i czasów ostatecznych. Ostatnia Mowa, rozpoczynająca się znowu od pierwszej litery alfabetu syryjskiego, pochodzi z roku 345 i zatytułowana została *O winnym gronie*”.

WYDANIA TEKSTU

- W. Wright: *The Homilies of Aphraates, the Persian Sage, edited from syriac manuscripts of the fifth and sixth century in the British Museum*, London 1864, 191-201 (ܐܦܪܗܬܐ).
- J. Parisot: *Aphraatis Sapientis Persae Demonstrationes*, PSyr 1, Paris 1894, 1980², 444-465.

PRZEKŁADY NOWOŻYTNE

Łaciniński:

- J. Parisot, *Aphraatis Sapientis Persae Demonstrationes*, PSyr 1, Paris 1894, 1980², 443-466.

Francuski:

- M.-J. Pierre, w: *Aphraate le Sage Persan, Les Exposés*, t. 1: *Exposés I-X*, SCh 349, Paris 1988, 495-509.

Niemiecki:

- P. Bruns, w: *Aphrahat, Unterweisungen*, Bd. 1: I-X, *Fontes Christiani* 5/1, Freiburg 1991, 270-279.

Polski:

- W. Kania, w: *Afrahata, Mowa o pasterzach*, „Currenda” 146 (1996) fasc. 4, 472-475.

BIBLIOGRAFIA

- J. Parisot, *Praefatio*, w: *Aphraatis Sapientis Persae Demonstrationes*, PSyr 1, Paris 1894, IX-LXXX; J.M. Chavanis, *Les lettres d'Afrahata, le sage de la Perse, étudiées au point de vue de l'histoire et de la doctrine (Dissertation)*, Lyon – Saint-Etienne 1908; J. Parisot, *Aphraates ou Pharhad*, DThC I/2 1457-1463; M. Maude, „Who were the B'nai Q'yâmâ?”, *JTS* 36 (1935) 13-21; I. Hausherr, *Aphraate (Afhrahat)*, DSp I 746-752; G. Bardy, *Aphraate ou Pharbad*, *Catholicisme* I 686; M. Simon, *Verus Israel. Étude sur les relations entre chrétiens et juifs dans l'empire romain (135-425)*, Paris 1948; M.J. Higgins, *Aphraates' Dates for Persian Persecution*, *BZ* 44 (1951) 265-271; I. Ortiz de Urbina, *Afhrahat*, *LThK* P² 687; A. Vööbus, *Afhrahat*, *JbAC* 3 (1960) 152-155; G. Nedungatt, *The Authenticity of Aphrahat's Synodal Letter*, *OCPh* 46 (1980) fasc. 1, 62-88; M.J. Pierre, *Introduction*, w: *Aphraate le Sage Persan, Les Exposés*, t. 1: *Exposés I-X*, SCh 349, Paris 1988, 33-202; P. Bruns, *Das Christusbild Aphrahats des Persischen Weisen*, Bonn 1990; V. Desprez, *Początki monastycyzmu. Dzieje monastycyzmu chrześcijańskiego do Soboru Efezkiego (431)*, tłum. J. Dembska, I-II, *ŻM* 21-22, Kraków – Tyniec 1999; A. Uciecha, *Ascetyczna nauka w „Mowach” Afrahata*, *Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego*

w Katowicach 3, Katowice 2002; tenże, *Afrahat. O wierze (Demonstratio Prima. De fide)*. PSyr 1, 5-45), SSHT 37 (2004) fasc. 2, 158-170 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); P. Bruns, *Aphrahat*, LThK³ I 802-803; J.W. Childers, *Humility Begets Wisdom and Discernment. Character and True Knowledge in Aphrahat's*, StPatr 41 (2006) 13-22; R. Lavenant, *Aphraate (270?-345?)*, NDPAC I 93-96; A. Uciecha, *Afrahat. O miłości (Demonstratio Secunda. De caritate)*. PSyr 1, 48-96), SSHT 39 (2006) fasc. 1, 53-67 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, *Wątki polemiczne w pismach Afrahata i świętego Efrema*, w: *Chrześcijaństwo antyczne*, red. J. Drabina, Studia Religiologica, z. 39, ZN UJ 1289, Kraków 2006, 113-126; M.J. Pierre, *Thèmes de la controverse d'Aphraate avec les tendances judaïsantes de son Église*, w: *Controverses des chrétiens dans l'Iran sassanide (Chrétiens en terre d'Iran II)*, éd. Ch. Jullien, Cahiers de Studia Iranica 36, Paris 2008, 115-128; J.W. Childers, *Disciple of Scripture: Character and Exegesis in Aphrahat*, w: *Exegesis and Hermeneutics in the Churches of the East: Select Papers from the SBL Meeting in San Diego*, 2007, ed. Vahan S. Hovhannessian, New York 2009; A. Uciecha, *Afrahat. O poście (Demonstratio Tertia. De ieiunio)*. PSyr 1, 97-136), SSHT 42 (2009) fasc. 1, 85-96 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, *Afrahat, O modlitwie (Demonstratio Quarta. De oratione)*. PSyr 1, 137-182), SSHT 43 (2010) fasc. 1, 31-44 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz); tenże, *Afrahat, O wojnach (Demonstratio Quinta. De bellis)*. PSyr 1, 184-237), SSHT 43 (2010) fasc. 2, 248-262 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz); G.M. Kessel – K. Pínggéra, *A Bibliography of Syriac Ascetic and Mystical Literature*, Eastern Christian Studies 11, Leuven – Paris – Walpole (Mass.) 2011; A. Uciecha, *Afrahat, O synach przymierza (Demonstratio Sexta. De monachis)*. PSyr 1, 240-312), SSHT 44 (2011) fasc. 1, 177-197 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz); tenże, *Rola i znaczenie „córki przymierza” w Kościele Perskim IV i V wieku*, VV 19 (2011) 233-246; tenże, *Idea walki w ascezie „synów przymierza” na podstawie „Mów” Afrahata*, w: *Między sensem a bezsensem ludzkiej egzystencji. Teologiczna odpowiedź na fundamentalne pytania współczesnego człowieka. VIII Kongres Teologów Polskich (Poznań 13-16 IX 2010)*, Poznań 2012, 526-535; tenże, *Afrahat, O pokutujących (Demonstratio Septima. De paenitentibus)*. PSyr 1, 313-360), SSHT 46 (2013) fasc. 1, 5-17 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz); tenże, *Afrahat, List synodalny (Demonstratio XIV. Exhortatoria)*. PSyr 1, 573-726), SSHT 46 (2013) fasc. 1, 18-51 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz); tenże, *„Walka” Zlego z „synami przymierza” na podstawie wybranych Mów Afrahata, perskiego Mędrca*, VoxP 33 (2013) t. 59, 209-223; tenże, *Afrahat, O ożywieniu umarłych (Demonstratio VIII. De resurrectione mortuorum)*. PSyr 1, 361-405), VoxP 34 (2014) t. 61, 503-516 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz); tenże, *Wiara w pismach Afrahata*, VoxP 34 (2014) t. 61, 479-492.

PRZEKŁAD*

1 (444, 1-19). Pasterze stoją na czele stada i dają owcom pożywienie życia. Ten, kto pilnuje swoich owiec i trudzi się wokół nich, troszcząc się o swoje stado, jest uczniem naszego dobrego Pasterza, który wydał siebie samego za swoje owce. Ten zaś, kto nie prowadzi swego stada właściwie podobny jest do najemnika, który nie trudzi się przy swojej owczarni (por. J 10, 13). Wy, pasterze, bądźcie podobni do tych sprawiedliwych pasterzy z dawnych czasów. Jakub pasł owce Labana, strzegł ich, troszczył się, pilnował i otrzymał zapłatę. Otóż Jakub rzekł do Labana: „Oto jestem z tobą dwadzieścia lat. Twoje owce i stada nie roniły (por. Rdz 31, 38); nie jadłem baranów z twojego stada; sztuki rozszarpanej nie przynosiłem ci z powrotem, lecz żądałeś ode mnie [zdrowej]. W dzień pożerał mnie skwar, a w nocy zimno. I sen zniknął z mych oczu” (Rdz 31, 38-40). Spójrzcie, pasterze, jak ten pasterz troszczy się o swoją owczarnię: czuwał nocą, aby jej strzec, pilnował i trudził się w dzień, aby ją paść. Jakub był pasterzem; Józef był pasterzem i jego bracia byli pasterzami. Mojżesz był pasterzem; również Dawid był pasterzem; Amos był pasterzem. Wszyscy oni byli pasterzami, którzy paśli owce i dobrze je prowadzili.

2 (445, 7 - 448, 26). Dlaczego więc, mój drogi, ci pasterze wypasali owce zanim zostali wybrani, aby paść ludzi? Właśnie dlatego, aby nauczyć się, jak pasterz powinien troszczyć się o swoje owce, strzec ich i trudzić się wokół nich. A gdy już poznali zwyczaj pasterzowania, zostali wybrani do prowadzenia [ludzi]. Jakub pasł owce Labana: trudził się, pilnował i dobrze je prowadził (por. Rdz 31, 38-40); a następnie pasł i dobrze prowadził swoich synów, i nauczył ich, i dał przykład pasterskiego trudu. Józef pasł owce ze swoimi braćmi, a do Egiptu poprowadził liczny naród i wiódł go jak dobry pasterz swoje stado (por. Rdz 37, 2). Mojżesz pasł owce swojego teścia Jetry (por. Wj 3, 1), a został wybrany i [pozostawił] owce, aby paść swój lud i prowadzić go jak dobry pasterz. Mojżesz nosił laskę na swoim ramieniu i szedł na czele ludu, który prowadził, i pasł go czterdzieści lat: pilnował i trudził się wokół swoich owiec jak pasterz gorliwy i dobry. Gdy jego Pan chciał ich zniszczyć z powodu ich grzechów, gdyż adorowali cielca, Mojżesz modlił się i błagał swego Pana mówiąc: „Przebacz ludowi jego grzechy, albo wymaż mnie z twojej księgi, którą napisałeś” (Wj 32, 32). Oto pasterz gorliwy, który wydał siebie za swoje owce; oto przewodnik znakomity, który oddał życie za swoje owce; oto ojciec miłośnierny, który broni swoje dzieci i je wychowuje. Wielki Mojżesz, roztropny pasterz, który potrafił prowadzić stado, nauczył Jozuego, syna Nuna, męża [pełnego] ducha, który wiódł stado, cały obóz Izraela. Wyniszczył królów i podbił kraj, i dał im ziemię na pastwisko. I wydzielił owczarnię i pastwisko swoim owcom. Także Dawid pasł owce swojego ojca (por. 1Sm 16, 11)

* Przekładu dokonano z syryjskiego tekstu wydanego przez J. Parisot: *Aphraatis Sapientis Persae Demonstrationes*, PSyr 1, Paris 1894, 1980², 444-465.

i od owiec został poprowadzony, aby paść swój lud. I paść go w prawość swego serca i prowadził w mądrości swoimi rękami (por. Ps 78, 71-72). Gdy jednak Dawid chciał policzyć owce swojego stada, nadszedł gniew przeciwko nim i zaczęły ginąć. Wtedy Dawid wydał siebie za swoje owce i modlił się mówiąc: „Panie Boże, to ja zgrzeszyłem licząc Izraela; niech będzie Twa ręka nade mną i nad domem mojego ojca. Te owce sprawiedliwe czym zaś Tobie zawiniły?” (2Sm 24, 17). Podobnie wszyscy gorliwi pasterze wydali samych siebie za swoje owce.

3 (449, 1 - 452, 16). Kim są pasterze, którzy nie troszczą się o swoje owce? To są najemnicy, którzy jedynie samych siebie pasą. Dlatego wzywa ich prorok i mówi im: „O pasterze, którzy pogubiliście i rozproszyliście owce mojej owczarni! Słuchajcie słowa Pana. Tak mówi Pan: Oto nawiedzę moje owce, tak jak pasterz nawiedza swoje stado w dniu zawieruchy, i zażądam swoich owiec z waszych rąk. O pasterze bezrozumni! Ubieracie się w wełnę z owiec i jecie mięso tłustych owiec, lecz owiec nie pasiecie. Chorej nie leczyliscie, złamanej nie opatrzyliście, słabej nie wzmocniliście, zagubionej i zabłąkanej nie szukaliście. Mocnych i tłustych nie strzeżliście, lecz ujarzмилиście je przemocą. Spaśliście dobre pastwisko, a to, co zostało, zdeptaliście waszymi stopami. Pijecie smaczną wodę, a resztę macie waszymi stopami. Moje owce pasą się tym, co zdeptały wasze stopy i piją wodę, którą zmaciły wasze stopy” (Ez 34, 2-4. 9-12. 18-19). Oto pasterze chciwi i leniwi, najemnicy, którzy nie pasą owiec, nie strzegą ich uważnie i nie zachowują przed wilkami. Gdy zatem przyjdzie wielki Pasterz, Księżę pasterzy, zwoła i zbada swoje owce, oceni swoje stado. Każe przyjść tym pasterzom, rozliczy ich¹⁷ i potępi ich za ich postępowanie; tych, którzy dobrze paśli owce, Księżę pasterzy rozweseli, i da im dziedzictwo życia i odpoczynku. O pasterzu głupi i nierozumny! Powierzyłem moje owce twojej prawicy i twojemu prawemu oku. Ty jednak rzekłeś o owcach: „Co ma umrzeć niech umiera, i co ma zginąć niech ginie, a reszta niech pożera ciało swoich towarzyszy” (Zach 11, 9), i dlatego to sprawię, że oślepnie twoje prawe oko i uschnie twoje prawe ramię. Twoje oko, które zawieszało się na prezentach, straci wzrok, i twoja ręka, która nie wiodła w prawość, odpadnie (por. Za 11, 17). Wy zaś, ludzie, jesteście moimi owcami, owcami mojego pastwiska, a Ja jestem Pan, wasz Bóg (por. Ez 34, 31). Oto teraz poprowadzę was na pastwiska dobre i tłuste (por. Ez 34, 14).

4 (452, 17- 453, 19). „Dobry pasterz daje duszę swoją za owce swoje” (J 10, 11). I dodał: „Mam jeszcze inne owce i muszę je przyprowadzić tutaj, i będzie jedna cała owczarnia i jeden pasterz. Dlatego Ojciec mój miłuje mnie, ponieważ duszę swoją daję za owce” (J 10, 16-17). Powiedział jeszcze: „Ja jestem bramą owiec. Każdy, kto wejdzie przeze Mnie będzie żył: wejdzie i wyjdzie, i znajdzie paszę” (J 10, 9). O pasterze! Starajcie się upodobnić do tego gorliwego Pasterza, naczelnika całej owczarni, który tak bardzo troszczył się o swoje stado. Przybliżył tych, którzy byli daleko; sprowadził z powro-

¹⁷ Można przetłumaczyć: „Każe przyjść tym pasterzom, zasiądzie do obrad przeciwko nim...”

tem tych, którzy zabłądzili; otoczył troską chorych i wzmocnił osłabionych, opatrzył złamanych i strzegł tłustych; wydał samego siebie za owce. Wybrał i pouczył pasterzy sławnych i oddał owce w ich ręce, i dał im władzę na całą swoją owczarnią. Powiedział bowiem do Szymona Piotra: Paś owce moje, baranki moje i moje owieczki (por. J 21, 15-17). I Szymon pasł jego owce. A gdy Jego czas się wypełnił, wam powierzył całą owczarnię i odszedł. Paście ją i wy i prowadźcie dobrze. Pasterz, który troszczy się o swoje owce, nie może wykonywać innego zajęcia: nie sadi winorośli, ani nie buduje ogrodów, aby nie wpaść w troski tego świata. Nigdy nie widzimy pasterza, który zostawił swoje owce na polu, aby stać się kupcem, albo pozwolił błakać się swojemu stadu, aby on mógł być oraczem. Jeśli bowiem pozostawia swoje stado, aby takie zajęcia wykonywać, wydaje swoją owczarnię wilkom.

5 (453, 20 - 456, 22). Wspomnij, mój drogi, na to, co napisałem ci na temat naszych dawnych ojców, którzy najpierw poznali zwyczaje owiec i tak zdobyli doświadczenie w troskliwości. Następnie zostali wybrani, aby prowadzić [ludzi], ponieważ poznali i zobaczyli, jak pasterz powinien troszczyć się o swoją owczarnię. Prowadzili owce i troszczyli się o nie, i dlatego też okazali się doskonali w kierowaniu [ludźmi]. Otóż Józef został wybrany i pozostawił owce, aby zarządzać Egiptem w czasach głodu (por. Rdz 37, 2). Mojżesz został wybrany i pozostawił owce, aby kierować swoim ludem i paść go (por. Wj 3, 1). Dawid został wyprowadzony z ukrycia [wśród] owiec, aby stać się królem nad Izraelem (por. 1Sm 16, 11). Pan wyprowadził Amosa z ukrycia [wśród] owiec, aby go uczynić prorokiem swojego ludu (por. Am 1, 1; 7, 14). Również Elizeusz został wyprowadzony z ukrycia za pługiem, aby się stać prorokiem Izraela (por. 1Krl 19, 19). Także Mojżesz nie wrócił do swoich owiec i zostawił swoje stado, które zostało mu powierzone. I Dawid nie wrócił do owiec swojego ojca, lecz kierował swoim ludem w prawość swego serca (por. Ps 78, 72). Również Amos nie wrócił do wypasania owiec i zbierania drewna, lecz do końca kontynuował swoją służbę prorocką. Elizeusz także nie wrócił do swojego pługa, lecz służył Eliaszowi i zajął jego miejsce. Pasterza bowiem, który z umiłowania posiadał pola i handel, winnice, drzewa oliwne i uprawy, nie chciał uczynić uczniem i nie oddał stada w jego ręce (2Krl 5, 26).

6 (456, 23 - 457, 20). Od was, pasterze, żądam, abyście nie ustanawiali nad owczarnią pasterzy nierozumnych i głupich, chciwych amatorów dóbr. Każdy, kto pasie owce, karmi się ich mlekiem. I ten, kto kieruje pługiem, korzysta z jego pracy. Trzeba, aby kapłani mieli udział w ofiarach, a lewici pobierali swoje dziesięciny. Ten, kto karmi się mlekiem, niech zostawi swoje serce w swojej owczarni; ten, kto korzysta z pracy swojego pługa, niech będzie gorliwy w swoim trudzie. Kapłani, którzy mają udział w ofiarach, niech służą przy ołtarzu w czystości, a lewici, którzy pobierają dziesięciny, nie będą mieli udziału w Izraelu. O pasterze, uczniowie naszego wielkiego Pasterza! Nie bądźcie jak najemnicy, ponieważ najemnik nie troszczy się o swoje stado (por. J 10, 30). Bądźcie podobni do naszego miłego Pasterza, który nie miłował siebie bardziej

niż swoje owce. Kształćcie młodzieńców, wychowujcie dziewczęta, kochajcie owieczki, aby wzrastały w waszych łonach. Gdy bowiem stawicie się przed Księciem pasterzy, przyprowadzicie do Niego całą waszą owczarnię a On da wam to, co obiecał: „Tam gdzie Ja jestem, wy także będziecie” (J 12, 26). Pasterzom i dobrym przewodnikom niech to małe [słowo] wystarczy.

7 (457, 21-26). Poprzednio napisałem ci, mój drogi, aby ci przypomnieć zasady, które obowiązują w całej owczarni. W tym dyskursie opisałem ci temat pasterzy, którzy prowadzą stado. Te komentarze napisałem ci, mój drogi, zgodnie z twoją prośbą w cennym liście.

8 (460, 1 - 464, 15). Pan domu pozwolił mi wejść do skarbcza królewskiego i ukazał mi tam liczną dobrą. A gdy je zobaczyłem, mój duch został zachwycony wielkim skarbem. I gdy go oglądałem, olśnił moje oczy i zachwycił moje myśli, pomieszał moje zmysły na różnoraki sposób. Ten, kto ma w nim udział jest zamożny i będzie się bogacił, jest on bowiem otwarty i pozwala się [zdożyć] każdemu, kto go pragnie. I chociaż wielu może go otrzymać, niczego nie traci; a gdy dzielą się oni tym, co otrzymali, wówczas to, co do nich należy, stale się pomnaża. To, co darmo otrzymali, niech darmo dają, jak otrzymali (por. Mt 10, 8). Żadnej ceny nie ma, aby go kupić, ponieważ nie ma nic podobnego do niego. Skarb więc niczego nie traci, a ci, którzy go biorą, nie są nasytzeni: piją i pragną, jedzą i są głodni. Ten, kto nie odczuwa pragnienia, nie może pić; i ten, kto nie odczuwa głodu, nie może jeść. Ten, kto jest głodny, będzie zaspokojony nad miarę, a z tego, który pragnie, wypłyną źródła (por. J 4, 14). Człowiek bowiem, który zbliża się do bojaźni Bożej, podobny jest do męża, który łaknie i przybywa do źródła, i pije i jest nasycony, a źródło nie traci. Ziemia, która potrzebuje wody, stale czerpie ze źródła, lecz wód nie ubywa. Ziemia, choć już jest nawodniona, znowu potrzebuje pić, a źródło nie staje się mniejsze przez upływ. Tak się ma sprawa z poznaniem Boga: choćby wszyscy ludzie z niego czerpali, żadnej straty mieć nie będzie, bo synowie ciała nie mogą go wyczerpać. Ten, kto z niego bierze, nie może go wyczerpać, a gdy z niego daje, niczego nie traci. Gdy bierzesz żar z ognia, aby zapalić lampę, możesz nim zapalić wiele lamp, a ogień nic nie traci, gdy bierzesz z niego, i lampa nic nie straci, gdy od niej zapalisz inne. Jeden człowiek nie może zabrać całego królewskiego skarbu. Podobnie, gdy spragniony pije ze źródła, wód z niego nie ubywa. Nawet gdy ktoś stanie na wysokiej górze, jego wzrok nie sięgnie jednocześnie blisko i daleko. I nawet gdy stanie, aby zliczyć gwiazdy na niebie, nie będzie mógł dotrzeć do końca zastępów niebieskich. I nawet gdy zbliży się całkiem do bojaźni Bożej, nie będzie w stanie jej przyjąć. I nawet gdy bardzo dużo z niej przyjmie, nie można zauważyć żadnej straty. Podobnie gdy da z tego, co otrzymał, niczego nie jest pozbawiony i nie dotrze do końca. Przypomnij sobie, mój drogi, to, co napisałem ci w mojej pierwszej mowie na temat wiary: ten, kto darmo otrzymał, niech darmo daje tak, jak otrzymał, zgodnie z tym, co powiedział nasz Pan: „Darmo otrzymaliście, darmo dawajcie” (Mt 10, 8).

Ten zaś, kto chciałby zatrzymać to, co otrzymał, straci nawet to, co [już] przyjął. Dlatego, mój drogi, wysłałem ci tyle, ile mogłem wziąć w tym momencie z tego niewyczerpanego skarbcza, a chociaż to ci wysłałem, wszystko pozostaje u mnie. Skarb niewyczerpany to mądrość Boża. Gospodarzem zaś domu jest nasz Pan, Jezus Chrystus, jak sam świadczy mówiąc: „Wszystko przekazał mi Ojciec mój” (Mt 11, 27). Tymczasem On jest szafarzem mądrości, jak powiedział Apostoł: „Chrystus mocą Bożą jest i mądrością” (1Kor 1, 24). Właśnie ta Mądrość podzielona została dla wielu i niczego jej nie ubyło, jak to wyżej ci wyjaśniłem, że z ducha Chrystusowego otrzymali prorocy, a Chrystus nie został pomniejszony.

9 (464, 16 - 465, 20). Napisałem ci, mój drogi, te dziesięć traktatów, i wyjaśniłem to, czego ode mnie chciałeś. Nic nie żądałem. Dałem ci nawet to, o co mnie nie prosiłeś. Pytałeś i napisałem ci; zastanawiałem się sam nad twoim pytaniem i odpowiedziałem ci jak mogłem, aby tylko ci wyjaśnić. O tym, co ci napisałem, medytuj w każdym czasie, i bądź staranny w lekturze Pism, które się czyta w Kościele Bożym¹⁸. Te dziesięć małych ksiąg (ܩܘܪܕܢܐ ܕܥܘܢܝܢܐ), które ci napisałem, jedna z drugiej bierze, i jedna na drugiej buduje; nie powinienes ich oddzielać. Napisałem ci od *ōlaf* aż do *jūd*, litera po literze. Czytaj i ucz się, ty i¹⁹ bracia, synowie przymierza i synowie naszej wiary, wy, którzy jesteście daleko od szyderstwa, jak o tym już wcześniej ci napisałem. Przypomnij sobie to, na co ci zwracałem uwagę, te słowa; nie udało mi się dotrzeć do ich końca, lecz daleko [jeszcze do] końca. Nie jest to tak i tyle! Tego jednak, co ode mnie jest, posłuchaj bez dyskusji i nastawaj na naszych braci, synów, którzy są gotowi przyjąć rady (ܕܢܘܩܕܝܢܐ ܕܥܘܢܝܢܐ)²⁰. Przyjmij wszystko, co usłyszysz naprawdę budującego; wszystko zaś, co tworzy obce nauki, odeprzyj i zupełnie obal, kłótnią bowiem nic nie można zbudować. Ja zaś, mój drogi, jak kamieniarz, przybliżyłem kamienie w budowlu: niech mądrzy architekci je rzeźbią i ustawiają w budowlu, a wszyscy robotnicy, którzy trudzili się przy budowaniu, otrzymają zapłatę od Pana domu.

Koniec Mowy *O pasterzach*.

Z języka syryjskiego przełożył
oraz wstępem opatrzył
ks. Andrzej Uciecha**

¹⁸ P. Bruns (Aphrahat, *Unterweisungen*, Bd. 1: I-X, Fontes Christiani 5/1, Freiburg 1991, 278) przypuszcza, że Afrahat wspomina tutaj o pozakanonicznych pismach, które krążyły w środowisku syryjskich ascetów.

¹⁹ Parisot tłumaczy ܩܘܪܕܢܐ ܕܥܘܢܝܢܐ: „Lege et disce cum fratribus monachis” (PSyr 1, 466); podobnie Bruns: „Lies und lerne mit den Brüdern, den Bundessöhnen” (Aphrahat, *Unterweisungen*, s. 279).

²⁰ Por. *Thesaurus Syriacus*, ed. R. Payne Smith, t. 1. Oxonii 1879, 594: ܕܢܘܩܕܝܢܐ – „qui eadem credunt”.

** Ks. dr hab. Andrzej Uciecha – adiunkt w Katedrze Teologii Patrystycznej i Historii Kościoła na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; e-mail: andrzej.uciecha@wp.pl.